

L L E V A N T

Rt. D. Llorens Lliteras Pyre.
Seminari
PALMA

Any XIII Núm. 479
ARTA 20 de Novembre de 1929

DEU I PATRIA

PREUS
Art. i co. marca un any 4 pts.
A fora id 6 »
Extranger id 10 »

CROQUIS ARTANENCS

EN FERRUTX

II

La mar, la mar! Mes que mai comprenem aquell crit de jubilosa admiració que llançaren els grecs quan la veren. Tant com de sal i d'aigua, la mar nostra és estada una font inexhaurible de inspiració; ella és la mar de les terres i el cor de l'història i en ses ondes clàssiques hi han obertes estes totes les civilitzacions. El Cap de Formentor i de la Victòria amb uns colors delicadíssims (ara els il·lumina una faixa de sol) son dues gemmes fabuloses il·luminades i brunyides, dos claus d'or o dues banyes que punxen la mar.

El vent arregussa la cortina voleiant de núvols i el firmament queda agranat i llampant. Millor! La naturalesa sense sol és com un quadre vist mig a les fosques. El temps que hem d'estar sobre En Ferrutx serà excessivament breu i com que per venir-hi costa Déu i ajuda—qui sab si no hi tornarem mai de la vida!—ens alegrem de veure les coses en les condicions més favorables. No és una visita de compliment que li feim, sinó d'amor profunda; per això tot lo seu ens interessa i ens treim els ulls per mirar.

En Ferrutx té una cresta tallada a plom per cada part: dirieu que és la proa de un vaixell acabat de construir que vol tirar-se a l'aigua. Segurament en els temps geològics va haver-hi una conmoció horrenda; la part terrosa i menys consistent de la montanya se degué esllavissar i va romandre, erecte, aquest ciclòpic amuntegament de roques que bellament podria ésser un esboldreg d'una torre de titans.

D'ageguts, i treguent el cap per damunt l'abisme que ens xucla i ens atreu amb sa boca monstruosa, guaitam el cap serrat de ponent plè de regalims de sang, de la sang del puig qui cola pels traus de les roques. Hi ha unes plantes que hom anomena bofegueres i pels relleixos, empenyalat, a voltes hi pastura qualche cabrit. El tallat d'aquesta penya inmensa, tan vertical, posa calfreds a tot el cos. Com seria de fàcil rompre amb un salt el fil tan feble de la vida nostral

Fou el primer pensament. Si el company ens fos infidel i ens estimbàs; si nosaltres mateixos, amb el cor palpitant, tot cercant noves emocions, relliscassim de peus... aniriam a l'aire en mig de l'esglaiosa espectació de la gent del pla que, amb els ulls botint de les òrbites, la boca contreta, el pit oprès i crispats els nervis seguiria la nostra volada. Quedariem fets un acop, estenellats i rebutats contra les roques i la volatina afamagada qui ronda per aquests deserts de pedra tendria un festí suculent del qual just en romandrien els ossos. On he vist un penya-segat igual? Al Puig de Randa fent de dosser a la Mare de Déu de Gràcia. Es un penyalar altíssim, macís i plorador qui se repenja i s'allarga sobre el buit fins a cobrir el santuari i aquest dosser dú per cúpula l'ermita de Sant Honorat situada damunt per damunt l'oratori de la Verge Iluchmajorera. S'assemblen aquests dos caps serrats, però la montanya de Ramón Lull és dolça i unguida amb un crisma de pietat i la d'En Ferrutx és rígida i feréstaga, escorxada i despullada de la règia vestidura dels boscatges.

Trobam un avenc en el cim. A la possessió de So'N Fortè també n'hi ha un que és el carner del bestiar mort, i segons el veridic testimoni de l'amo no hi han sentit mai fetor de carn putrefacta. Arribam fins a l'extremitat del bec de la montanya i ens aseim a un cantell amb les cames penjant. El final de la cresta és una mena de mur escapat i en ruines i d'aquí on som us fa l'efecte d'una escala empinadíssima. Altre pic tornam mirar la mar, aplanada com un monstre en el jaç. Dorm i somnia. La ribera fa una corba dilatadíssima—una boca oberta a punt de mossegar—i ses puntes afilades semblen les dents d'una falç enorme que segaria el blat d'un continent. Les cales de Betlem, allà en el fons, tenen una blavor intensa i espessa i tota la costa du enganxada una bella randa d'escuma. Sobre el terrer vermell, Sa Colònia és un manyoc o una ambosta de casetes de pessebre. Eres rodones que enyoren el bon

sol d'estiu quan crepiten del trepig del bestiar i dels carretons; marges com a fets amb regla, tanques i cioves de formes simètriques; regarons dolorosos que ha fets l'aigua talment com si a la mar, que és la seua tomba, hi baixàs per força i s'aferràs desesperadament amb ses mans líquides per la montanya. Però troba flux i llenega fins que hi és, tent mil volteres i meandres per arribar-hi més tard.

A man dretha cap a llevant El Puig Pelat i tot seguit El Penyal Roig. Entre En Xeroi i En Ferrutx la Coma d'En Fraig: una vall entre dues muntanyes. Per damunt la calvícia del Puig Pelat guaita l'heròica Atalaia Moreia i més enllà la punta cònica d'En Porrassar com un pa de sucre o un formiguer fet de gegants. A ponent, El Puig des Bou i El Puig d'En Ribes, El Barranch, l'estany de Na Borges, les Basses de Ses Pastores i més endins el serrat de les muntanyes de la neu Veim el poble d'Artá amb el turonell de Sant Salvador, Son Servera amb l'esglèsia a mig fer que, d'aquí, sembla un edifici vell mutilat, foradat i escantellat; el Cap de Sa Punta que s'afica com una llança en la mar de xeloc, la ratlla vermellova del camí nou de les Coves com una osca feta a un pi amb una destrat.

Una aura divina de llibertat me tusta al front i me posa encara més endins l'amor a la nostra terra i a totes les seves característiques. Sempre s'és vist que els ultims reductes d'indpendència i de llibertat foren aquests castells naturals: les muntanyes.

Quina llengua hi parlariem aquí? Les pedres i tot s'alsarien a protestar airades si n'usavem una que no fos la nostra. Aquests paratges reclamen la simplicitat, la naturalitat, allò que brolla espontàniament; res d'artifici, res d'empelts i coses postisses. Aquí hi ha les déus i les fonts on hi batega immortal i sense mitificacions l'esperit de la nostra raça. Provau de cantar-hi una cançó forastera i us pareixerà que el paisatge tan pur, tan austre tan meditatiu i recollit, s'escarrufa i si teniu gens de percepció la sentireu materialment a l'esgarripança. Seria talment una blasfèmia a un lloc sagrat, i una fumera negra en mig d'un dia ros.

El sol s'atterra ràpidament i començam a devallar per S'Esquena Grossa.

Trobam un pastor aquell pastor esguerrat a qui ens hem referit no fa gaire, i s'ajunta al nostre estol. Al punt som amics corals—el tabac fa miracles!—i començam de preguntar-li just pel plaer de sentir lo sobre els noms d'aquells paratges, sobre les llegendes que se'n conten, els sacorrats i cremadisses que hi ha hagudes, les costums i usances dels guardians... Sa conversa és reposada i espaciada però seguida, i tan amples són las seves gesticulacions que sembla un petit moif de vent amb les antenes que giren. Ja no cal dir que ens hem de posar a una prudent distància per no ésser víctimes de les seves manotades i perquè no ens remulli de saliva.

Temps era temps—ens diu—que hi duia rovell a llengua: no se'n servia si ja no era per cridar els cans i les ovelles; no que no tengués moltes coses a dir sinó que ningú l'escoltava. Solament els ecos, i ell hi prenia un gran delit de fer-los parlar puix es sentia correspost i així s'aquietaven una mica sos desigs frenètics d'assaborir la paraula humana. En tenia tot un tumulte d'idees i coses boniques que pugnaven per sortir per la canal dels llavis i abocar-se dins l'avenc sense fons d'unes orelles que copsassin amb gust el broll de la seva conversa.

Ara rai! ja vivia apler. Però quan li sortí aquell rival, aquell guerrer endiastrat que volia robar-li la seva amor, duia un ganivet clavat al flanc, i tal com si dins el pit li haguessin colgada una palada de calius encesos, feia uns bramuls de bèstia ferosa i un posat que donava angúnia. Quins dies d'inquietut! Quina tempestat d'odi, d'amor, de gelosia! Allò eren les penes de l'infern. Si allò durava, qualsevol hora agafaria una destrai i l'enfonsaria—l'enfornaria, deia ell—en la testa de son guerrer i, després, com que la seva estimada, tacat de sang, el rebutjaria, de dalt un recingle se tiraria a baix.

Ah el miserable! Per fer-ne burla del pobre esguerrat, davant la seva amiga, havia dit sarcàsticament: Margalida, guarda't de bestiar que Déu senya—al·ludint a la desgràcia de tenir un braç arronçat i una cama d'un poc de fum de gota, ço que l'impedia de poder-se dedicar a segons quines feines del camp. Aquell escarni cruel fou un fletxa que li traspasà l'ànima i li enverinà, i de pacífic, comportivol i de bon past que era, per obra i gràcia d'aquell maleit, se convertí en un criminal de pensament capàs de qualsevol cosa. Ell, de sí, era temorec; davant un insult romania erugat i tremolava com un conill; no tenia el braó, ni l'empenta de sos companys missatges; emperò una vegada exasperat, perdut el seny i la raó, creia poder triomfar de tot i que no recula-

ria ni davant un camp eneriçat de coltells. I veia que la tragèdia vendria: eren passes contades, sobretot si aquell persistia, encarat, fent la torniola a la seva enamorada. N'Estella—al pastor, de motiu, li diuen N'Estella—no hi veia de cap bolla. (Tenguí's present que son guerrer no volia Na Margalida, sinó que ell rabiàs.) Bé deia a la seva amiga que el foragités, que li donàs carabassa i les portes pels ulls, que li fes pegar esquenada, però ella li donava entenent que per mes que el menyspreuàs no fugia i el pastor mai en tregué l'aigua clara sobre si Na Margalida amb molta talent feia el desmenjat. Això si; quisvulla que no fos estat N'Estella hauria reparat que la seva atlota en parlar de l'altre—malgrat el desjectàs—no acabava mai i que sota aquells dicteris frets, sense gens de passió, hi havia una vibració càlida d'amor latent. Però com que, a la fi, aquell era fuit ben aconsellat per sos amics de que s'exposava a tenir un disgust dels grossos, Na Margalida acullí de bell nou i com sempre a son estimat antic, no fos que li fugís i romangués definitivament per vestir sants i l'enterrassen amb la creu dels albats. I s'hi rebel·lava a romandrer-hi. Anc que la fesomia de son gojat fos inexpressiva i vulgar, sos cabells hirsuts i reülls com a cerves, el front petit i devastat per les maltempsades, se n'aconortava perquè tant com havia esperat, fins llavors, no li havia sortit res més prenidor i calia no fer les porgueses massa grasses.

Qui verdaderament estava cofoi era ell. En parlar, animat de l'interna alegria, son rostre era fulgent i sos mots i frases prenién un tò encès, acolorit, espurnejant. L'adorava com si fos un Bon Jesús i ella el sentia sumís, mansuet, dispost a tallar-se un braç si li ordenava. Li havia compostes cançons, unes cançons bàrbares que volien dir que ella era un pomell de roses, un terròs de sucre, un grum d'essència, un munt de coses bones. Està clar que ell no ho deia així, però aquests devien ésser els seus pensaments, pensaments que no hi cabien dins l'estretor de son lèxic. Aquelles cançons!—manats d'ortigues: ell creia que eran feixos de flors—N'hi havia compost tota una rimera i hi expressava la vehemència del seu amor amb frases d'una duresa selvàtica i antropòfaga:—tant m'agrades que te menjaria crua—l'idea de menjarl-a-se era la més ordinària—perquè ets més bona que el pa blan. I de fet se l'hauria menjada si ella ho hagués comportat. L'amor té intints de canibal.

Mentrestant que el pastor ens ha contada la seva història, el jorn s'és aclucat gloriosament embolcallat de

draps vermells que penjen del firament i En Ferrutx que ha nodrit N'Estella amb la seva saba dura i enèrgica, coronat encara d'una cimera de llum enderrerida, se va esfumant en la llunyania i en la foscor, sublim, sereníssim, impertorbable com un déu de l'Olimp.

FELIX

LA TABALLERA

El temps hermós que Deu dona ella el pert veinedejant pateix de llengueta llarga la xerrera és el seu flac.

El murmurar del proisme oiex sens pipellejar i heu creu al punt anc que sia qualsevol barbaridat, i corr tot d'una lleugera a contar ho espinzellat i a voltes encara aumenta sens pensar si es falsedat.

Quant s'esdevé dins el poble, sia de guerra o de pau, enterro, bateig o nocés, un que arriba o que se'n va, renou, bregues, cridadissa, un que mor, s'altre que cau alla corr la tabalera anc que fassi trons i llamps.

I en té per una setmana de feina en lo comentar. ¡Que en passa per cosa d'altri de angúnia i de maldecaps!

S'homo se'n va cada dia acabant de berenar cap an el tai on fa feina per dû a caseva el jornal.

I ella tancant la casa, a fer rot lada se'n va perque no es rovei la llengua mentres fan feina ses mans.

Creis que alla passa el Rosari o Paranostros als Sants? De coses nobles i sèries jamai se'n sol ocupar.

La veis que no pert calada en tant de tabalejar, no se cansa ni fatiga ni calla per ningú nat.

Toca la fama al proisme despèlissa als seus germans, taia saios a qui passa amb sa major seriedat.

Es la gassetta del poble que dona sempre de grat les noves, certes i falses a qui la vulga escoltar.

Se'n va propet de mig dia tropell tropell fa el dinar i mig crúu el du a sa taula

per que ell no pot esperar.

I a casa d'altre se'n torna sols no li lleu escurar, un arxiu és cambra i cuina de taques i pols per llarc.

Per rot lets de tabaleres jamai no volgueu passar, girau en redó de pressa si de lluny les colombrau.

De pesta de males llengües Deu mos vulgui alliberar el mal mot és una fletxa que arrera no pot tornar.

CLARA

La Caixa de Pensions

La Caixa de Pensions per els Vells i d'Estalvis ha acordat acceptar una iniciativa que honra i intensifica la vida de la seva Obra Cultural. Aquesta que conta ja amb Biblioteques públiques gratuïtes obertes en Santa Coloma de Farnés, Igualada, Viella, Lés, Sòller i Inca i que té amb instal·lació les Biblioteques de Lleida, Vich, Berga, Badalona, Manacor, Mahó i altres, ha rebut l'oferta feta per l'Ajuntament de Cervera de fer se càrreg del notable Arxiu Històric de dita Ciutat. La Caixa de Pensions per els Vells i d'Estalvis ha acceptat l'oferta i en agraïment de la mateixa ha acordat la creació d'una Casa i Biblioteca Pública gratuïta a Cervera. Per solemnitzar aquest aconteixement, així com l'inauguració de les Oficines i nou edifici de la Sucursal de la Caixa de Pensions a Cervera, el diumenge dia 24 del corrent novembre, se celebrarà un solemne acte a dita ciutat amb assistència del Orfeó de Cegas de Santa Lluïa que cantarà les millors cançons del seu repertori.

DE SON SERVERA

Durant tota la setmana passada havem tengut en el café de D. Jaume Pou el molt notable violinista castellà D. Albert Garcia Costa que cada dia i durant les vetlades recreà a la clientela d'aquest nou establiment. L'acompanyava amb la guitarra el valencià D. Vicens Banchi i amb el laud el cassiner Sr. Pou. Aquest improvisat tercet feu congregar nombrosa concurrència cada vespre al ja dit cassino.

Sia enhorabona al Sr. Pou, organitzador de tals concerts. Que no sigue

el darrer que'ns fassi escoltar.

—Han regressat de Barcelona, després de visitar l'Exposició D. Miquel Nebot (a) Leu amb el seu pare.

—Matrimonis. Juan Guiscafre Gili, artanenc, (a) de l'Estació, amb Catalina Servera (a) Ruisa; Miquel Servera (a) Simó amb Na Bárbara Vives (a) Massa.

—Defuncions. Miquel Andreu (a) Boira. Catalina (a) Caragola esposa de l'amo'n Jaume des Seller.

Corresponsal.

DE CA NOSTRA

METEOROLOGIA. Després de una època de plujes i vents sembla que se'n ha iniciada una de bon temps, el sol llueix com en primavera, i els vents han calmat.

MORTS. Dia 17 al matí va entregar l'àima a Déu, mestre Arnau Casselles (a) Garamèu a l'edat de 80 anys i després de rebre els Sants Sagraments, amb exemplar resignació.

Amb el seu caràcter afable, la seva enteresa i la seua cultura, no gaire corrent, s'havia atretes moltes simpaties i havia estat cercat per ocupar llocs preeminents a dins la vila. Havia estat retgidor del nostre Ajuntament i al fundarse la Caixa Rural, (6 de gener de 1907), fou anomenat segretari de dita entitat, càrrec que desempeñà a gust de tothom en èpoques bones i dolentes fins a l'any 1921 en el qual per el cansament propi de la seua edat, va presentar la dimissió.

Descansi en pau l'ànima del bon amic, i rebí la seva família el nostre més sentit condol.

—També dia 19 va morir la madoña Rosa (a) Retjidora, mare del nostre amic En Mateu Carrió (a) Julianet, haguent rebut els Sants Sagraments. A. C. S.

Rebí la seua família la nostra sincera condolència.

INDICADORS En la carretera de Son Servera i en la de les Coves, s'han col·locat per el Foment del Turisme, ròduls indicadors Son de ferro i de bon gust. Ara, esperam que els nostres bergantells donant més proves de cultura que aquests anys passats no s'en trefendran en fer los servir de blanc per les seues malifetes.

VIANANTS. Darrerament han visitat l'Exposició de Barcelona

En Guillem Bujosa (a) Ganancia amb la seva getil filla Maria. En Bartomeu (a) Pansacola, En Perico (a) Blanc, el metge En Rafel Blanes Rancho, els germans Juan i Pere Francesc Sard (a) Terres, En Jusep Tous, de Sa Mesquida, En Juliá Carrió acompanyat de la seua simpàtica filla Margalida i l'apotecari En Llorens Garcias amb el seu fil Juan.

Tots venen encantats i entusiasmats de l'importancia del certamen i satisfets de veure la instal·lació que per la propaganda de les Coves d'Artá, i dels nostres més bells panorames, hi ha en el *Pueblo Español*.

NOUS BATXILLERS. En els exàmens de batxillerat, secció de Ciències, darrerament celebrats a Ciutat han estat aprovats els nostres amics, en Miquel Pou Guiscafrè i en Gabriel Bosch Fàbregues. Rebin la nostra enhorabona.

ASSEMBLEA DE L'APOSTOLAT. Aumenta l'entusiasme per assistir-hi i a la manifestació religiosa de diumenge dia 24. Prova blement sortirà d'Artá un tren extraordinari per facilitar l'assistència.

LA SANTA MISSIO. El pròxim dia 26 comensarán a la Parròquia els exercicis de la Santa Missió els PP Jusep Crespí, Vicens Queralt i P. Canyelles.

Esperam que el nostre poble no ferà el sort a la veu de Deu que el crida a penitència i donant proves de relligiositat acudirà tot, a sentir la paraula divina única font de salut i vida.

ii Per favor !!

Es prega, a qualsevol que hagi trobat o trobi dos vigesims del sorteig que s'ha de celebrar a Madrid el dia 21 de desembre, números

16.522

42.067

adquirits per N'ANGELA ESTEVA (a) Bova del Café, doni avís que serà gratificat.

Se avisa als qui tinguin participacions dels dits números, passin a recollir l'import i anular les papeletes.

Royal Fruit

Beguda exquisita, elaborada amb extracte de fruites. Provau le, és deliciosa.

GASSESES Y SIFONS

Fabricant:

M. MUNTANER FLAQUER

Fàbrica i despaig:

P. DES MARXANDO. Artá

No descuideu de visitar la nostra casa

En ella hi trobareu tot lo necessari per satisfer el gust més refinat.

Se serveixen LUNCHS amb
prontitut i perfecció

GRAN COLMADO L'ESPERANÇA

P. DEL MARXANDO 3.- ARTA

JAUME PICO

(A) ROTCHET

té una Agencia entre Artá, Palma i Capdepera i heiva cada dia.

Serveix amb prontitut i seguretat tota classe d'encàrregs.

Direcció a Palma: Harina 38.
Artá: Palma n.º 3.

Automòvils de llogar DELS GERMANS

SARD (a) Terres

Tenen servici combinat amb el
Ferrocarri.

Excursions a Ses Coves, Calarratjada i demés punts de Mallorca a preus convenguts.

Carré d'En Pitxol n.º 8. } ARTA.
Id Son Servera n.º 29 }

Panaderia "VICTORIA"

(ES FORN NOU
de Bartomeu Esteva

Successor de Miquel Roca Castell

A sa botiga hi trobareu sempre:
panes, panets, galletes, bescuits, rollets, i tota clasa de pasticeria.

Se serveix a domicili.

Netedat, prontitut i economia

C. de Palma 3 bis. ARTA

NAUMAN

MAQUINAS PARA COSER Y BORDAR

Es la fábrica para dichas máquinas mas grande del continente.

(MARCA ALEMANA)

Depositario eclxusivo en ARTA

CAN GANANSI

ALMACENES MATONS

— DE —

RAFAEL FELIU BLANES

C. DE JAIME II NÚM 39 A 149

Palma de Mallorca

Sastrería para Señora y Caballero
Artículos y novedades para vestir
de todas clases.

GRANJA BARCINO

PER TOTA CLASSE D'AVIRAM
DE RAÇA, CUNIS, COLOMS,
ALIMENTS ESPECIALS PER
POLLS, I Ponedores, INCUBADORS,
ANELLES, PLANS
I CONSULTES.

CONSELL - MALLORCA

AGENCIA DE ARTA A PALMA Y
— VICEVERSA DE —

ANTONIO GILI (a) Comuna

SERVICI DIARI EN PRONTITUT I
ECONOMIA DE PREUS
ENCARREGS A DOMICILI

DIRECCIO:

Palma -- Banch de S'oli, 24

Artá--Can Comuna Centro

Panaderia Moderna

DE

JUAN MATEMALES

Diariament elabora: pá, panets i pastes de totes classes.

BON SERVICI, NETEDAT I
ECONOMIA

Carré del Sol, 2. Artá

Rafel Sastre (a) Vergé

PINTOR

Ofereix els seus servicis

Especialitat en automòvils

i carretons

reproduccions i retrats

C. de la Sombra-ARTA

FONDA "LAS PALMERAS"

PLASSA MAJOR, 20 Y 21 (PALMA)

NOVA DIRECCIÓ

A CARREC D'EN

Juan Bauzá Pou

Servici esmerat i econòmic—
Menú exquisit i abundant—Ha
bitacions netes i ventilades.

FABRICA DE FIDEUS

i tota classe de pastes alimentícies d'en

NICOLAU CARRIO

Carré de Palma, n.º 48

Preus sens competència

E
L
B
I
B
L
I
O
P
R
I
S
I
D